СВОБОДА SVOBODA

УКРАЇНСЬКИЙ ДНЕВНИК — UKRAINIAN DAILY

УРЯДОВИЙ ОРГАН ЗАПОМОГОВОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ УКРАЇНСЬКИЙ НАРОДНИЙ СОЮЗ В ЗЛУЧЕНИХ ДЕРЖАВАХ АМЕРИКИ

OFFICIAL ORGAN OF THE UKRAINIAN NATIONAL ASSOCIATION, Inc.

ТРИ ЦЕНТИ | РІК XXXI. | Число 184. | Джерзи Сіті, Н. Дж., середа, 8. серпня, 1923. | VOL. XXXI. | No. 184. | Jersey City, N. J., Wednesday, August 8, 1923. | THREE CENTS

ГРОЗЯТЬ БОЙКОТОМ ВУГЛЯ НА СЛУЧАЙ СТРАЙКУ

БОСТОН, 6. серпня. — Спеціяльний Слідчий Вуглевий Комітет стейту Месечузетсу видав публичну заяву, в якій грозить вуглевим робітникам та вуглевим підприємцям, що на случай, якби вони не полагодили своїх непорозумінь та довели до страйку, то публика буде бойкотувати вугле.

ҐОМПЕРС НА КОНФЕРЕНЦІЇ У ПРЕЗИДЕНТА

ВАШІНҐТОН, 6. серпня. — Межи другими численними гістьми, що нині відвідали президента Кулиджа, був голова Американської Федерації Праці, Самуель Ґомперс.

Його конференція в супереч другим, які мали бути чисто особистого характеру, відносилася до політичних справ краю. Ґомперс предложив президентови домагання зорґанізованих робітників та заявив свою готовість предложити йому ряд пропозицій щодо робітничого законодавства. Президент однак, мав заявити, що він не думає скликати надзвичайного засідання конґресу та що через те предкладанне таких пропозицій передчасне.

На спеціяльний допит Ґомперса мав заявити президент, що ані він ані його тимчасовий кабінет ще не уложив собі ніякої програми в робітничій справі.

ПОХОРОННИЙ ПОЇЗД ОПІЗНЯЄТЬСЯ ЧЕРЕЗ НАТОВПИ НАРОДА НА ДВІРЦЯХ

ШІКАҐО, Илинойс, 6. червня. — Спеціяльний поїзд, що везе тіло Гардинга на врочисті похорони в Вашінґтоні, спізняється через величезні натовпи народа на кождій великій стації. В Шікаґо, приміром, товпи народа зібралися на кождій зворотній точці, щоби побачити поїзд; сотки тисяч народа ждали цілими годинами на нього на „троках", що залягли здовж зелізничої дороги на 30 миль наздовжки.

ПРИЗНАЧЕНО ПЯТЬОХ ДО ДЕПОРТАЦІЇ

НЮ ЙОРК, 6. серпня. — В іміґраційнім уряді на Елис Айленді находиться тепер пятьох членів шікаґовської організації Промислових Робітників Світа (Ай. Даблю. Даблю.), котрих помилував був свого часу бл. п. президент Гардинґ, як вони сиділи в Форт Лівенворт за воєнні проступства, а котрі мають тепер бути відставлені до краю свого уродження, як лишень приготовлення до депортації будуть покінчені.

З НЮДЖЕРСЬКОГО ТРАМВАЄВОГО СТРАЙКУ

ТРЕНТОН, Ню Джерзі, 6. серпня. — Стейтова Рада Комішенерів Публичних Підприємств видала до трамваєвих (стріткарових) підпримств та робітників послідну осторогу, що, коли вони не вирівнають своїх непорозумінь то Рада почне видавати джитневим підприємствам лайсенси на довші протяги часу.

ЗНОВ ЗАДЕРЖКА В БУДІВЛЯНОМУ ПРОМИСЛІ

НЮ ЙОРК, 6. серпня. — На кількох великих стейтових будівлях почався тут страйк робітників, занятих при журавлях, підносячих каміння.

Робітники, які діставали досі по 10 долярів в день, домагаються підвишки заплати.

НОВА СУДОВА ЗАБОРОНА ПРОТИ СТРАЙКАРІВ

АТЛЕНТИК СИТІ, Ню Джерзі, 6. серпня. — Суд видав дуже широко зачеркнену судову заборону проти страйкарів в одній фабриці одіння в Кемдені. Заборона грозить карами кождому, хто поважиться заходити до домів робітників в намірі намовляти їх покинути роботу та пристати до страйку.

Суд видав сю заборону на основі твердження фабрикантів, що страйкарі буцімто своїми погрозами прогнали їх з міста.

ЮНІЇ ПРОТИ КАНДИДАТА НА ПРЕЗИДЕНТУРУ

БЕРМИНҐГЕМ, Алабама, 6. серпня. — Комітет робітничих орґанізацій в повіті Бермингемі видав публичну заяву, в котрій остерігає робітників перед кандидатурою сенатора Андервуда на президента Злучених Держав.

Резолюція комітету заявляє, що публична каріера Андервуда виявляє його яко людину, яка немає симпатій до широких працюючих мас.

ОСУДЖУЄ ВЕРСАЙСЬКИЙ ДОГОВІР

ВІЛІЄМСТАВН, Месечузетс, 6. серпня. — Ґраф Кеслер, бувший представник Німеччини в Польщі, виголосив тут перед Віліємським Інститутом Політичних Наук відчит, в якім заявив, що як версайський договір не буде скасований, то буде мусіло прийти до нової війни.

Бесідник говорив, що Німеччина по части відповідає за починанне війни, але рівночасно він підносив, що вона хотіла опісля покінчити війну, але аліянти не дали.

ХОЧЕ ЗМІНИ КОНСТИТУЦІЇ

ВАШІНҐТОН, 6. серпя. — Републиканський сенатор з Айови Каминс виступив у Шікаґо з проектом зміни американської конституції в тім напрямі, щоби на будуче можна було одній особі бути президентом Злучених Держав лишень один раз.

Сенатор Каминс попирає своє внесенне арґументом, що урядованне президента є так напружуюче, що ніхто не може видержати подвійної каденції без нараження життя.

КОНФЕРЕНЦІЯ ПОСТУПОВИХ

ВАШІНҐТОН, 6. серпня. — Сенатор Ла Фолет має скликати на початок вересня конференцію своїх прихильників.

РЕСПУБЛИКАНЦІ ЧИ ПРОСТО ДУРАКИ?

Бувшого саксонського короля Фридрика Августа Ветіна, що тепер живе яко приватний горожанин та, в противеньстві до членів цісарського роду Гогенцолернів, не веде ніякої монархістичної аґітації, обiпала оногні на двірци в Дрездені товпа його монархістичних приклонників. Хоча бувший король бажав собі остати на далі нецізнаним, прихильники стали викрикувати: „Най жиє Фридрих Авґуст." Бувший король чим скорше сховався до ваґону, але товпа й тут його найшла, і хтось там почав навіть стукати у вікно воза, віватуючи як божевільний. Се бувшого короля огнівило, і він гнівно зганьбив крикливих демонстрантів: „І ви називаєте себе републиканцями? От-то дураки з вас."

КРАДІЖ ВОЄННИХ ПАМЯТОК

Якісь невислiджені досі злодії вкрали зпід памятника жовнірів великої війни в місті Кейп Мей, Ню Джерзі, машинові кріси, добуті на Німцях. Місто думає оголосити нагороду в сумі 500 долярів тому, хто відкриє злодіїв.

ФИЛЯ ЗАБРАЛА ДВОЄ ДІТИЙ З БЕРЕГА.

В понеділок сполудня вдарила на беріг океану в Раковей Парк коло Ню Йорку величезна морська филя та забрала зі собою пятеро, дітий-калік з недалекого жидівського притуловища, які бавилися в прибережнім піску. Купаючіся недалеко люди вспіли вратувати троє з них. Двоє потонуло.

„ЗМІН НЕ БУДЕ".

Співробітник „Накануне" мав розмову з Каменевим про можливість демократизації совітського ладу в західно-европейському розумінні слова. Каменев відповів: питання про демократію виссано з пальця. Коли мати на увазі демократію европейського стиля, то для переходу до неї в Росії ні обєктивних, ні субєктивних підстав нема.

ВІСТИ ПРО С. ЄФРЕМОВА.

З Києва одержано відомости про С. Єфремова, які відносяться до половини червня. С. Єфремов живе по старому в Києві. Большевики його залишили в спокою. С. Єфремов богато працює в Академії Наук. Стан здоровля його задовольняючий.

НЕБУВАЛА ПРИГОДА АЛЬПЕЙСЬКОГО ПРОВІДНИКА

Альпейському провідникови з Женеви, що зветься Бішоф, трабилася в неділю небувала пригода:

Наняла його на провідника якась пані Конінкс, щоби повів її на верх гори Монарха, що підноситься на 13,465 стіп понад уровень моря. Коли обоє звязані, як се буває підчас мандрівки в Альпах, довгим шнуром, переходили острим сніговим хребтом понад глибокою пропастю, провідник похознувся та полетів в безодню. Пані Конінкс кинулася на сніг всею силою тягару свого тіла і з висилком всіх сил задержалася, ратуючися перед упадком в пропасть слідом за провідником. Коли вона пробувала добути провідника з пропасти, показалася за слабою. Стала кликати о поміч, але ніхто не надходив. Нарешті провідник рішився увільнити паню Конінкс з неволі, хочби коштом свого життя. Завішений на шнурі над глубочезною пропастю, він став кричати її, щоби вона перерізала шнур та дозволила йому впасти в пропасть. Конінкс довго вагалася.

Нарешті вона, не бачучи ніякого ратунку, взялася рвати шнур коло себе. Якеж було їх здивованнє, коли шнур, був уже перерізаний, а провідник не падав в пропасть. Показалося, що шнур під тягаром двох тіл врізався в лід а вода з леду, топлячися під тягаром, замерзла наново, зціпивши шнур так сильно, що лід удержав провідника на шнурі. Пані Конінкс не тратила вже часу, але стала шукати помочи. По трох годинах нарешті поміч наспіла. Провідникови спущено линву і його витягнено в гору.

ВИБУХ ШРАПНЕЛЯ В ПОМЕШКАННЮ.

В помешканню польського хорунжого при вул. Міцкевича в Тернополі експльодував в печі шрапнель підложений невідомою рукою. Експльозія наступила в хвилі, коли жінка хорунжого розпалила в печі вогонь. Від вибуху всі присутні стратили притомність. Частина стіни зруйнована. Заходить підозріння, що мається тут до діла із „саботажом".

І ЗЕЛІЗНИЦЯ В ПОЛЬЩІ ДОРОЖІЄ.

Державна зелізнича рада у Варшаві ухвалила нову підвижку цін зелізничих особових білєтів на 33 прц. з днем 1. серпня, а товарову тарифу на 100 прц. Цю справу має ще остаточно вирішити рада міністрів.

ПРАВОСИЛЬНІСТЬ СОВІТСЬКИХ ВІНЧАНЬ.

Міністерство віроісповідань в Варшаві розяснило Варшавській православній консисторії в справі про правосилність совітських вінчань, що для російських громадян, перебуваючих тимчасово в Польщі, совітські вінчання, хоч би вони були тільки цивільні, являються правосильними і через те такі особи не можуть брати вінчання у друге. Для польських громадян, які походять з колишньої російської займанщини, де цивільні вінчання не мали сили, совітські вінчання являються недійсними. Польські громадяне, які походять з колишніх австрійських її німецьких провінцій, де цивільні вінчання мали силу, цивільні вінчання, завязані в совітській Росії, являються правосильними й нове вінчання в цьому випадкові можливий лише після розвязання совітського вінчання відповідним польським судом.

КРОВАВІ МАНІФЕСТАЦІЇ В ЛОДЗІ.

На страйковому тлі в волокняному в Лодзі, дійшло 18. липня до ексцесів, в результаті якої з боку товпи була одна осота вбита а гри ранені, а з боку поліції ранений підкомісар і кільканайцятьох поліцистів.

Перебіг подій був такий: О 16 год. на вічу скликаному на Горішному Ринку в Лодзі, соймовими послами Пудляжом і Зебре після промов згаданих послів, які тривали около 40 мінут, виступили на події комуністи і почали аґітаційні, протидержавні промови, в яких накликували до чинних виступів. Супроти того, що віче набрало нелеґального характеру, поліція візвала товпу розійтися. У відповідь на заклик поліції з поміж розаґітованої промовцями товпи посипатя в напрямі поліції град каміння та стріли в результаті яких був ранений поліційний підкомісар і кільканайцять поліцистів.

То примусило поліцію ужити оружя в наслідок чого впало кілька жертв з боку товпи. Після шаржі кінної і пішої поліції, привернено спокій.

ЗАЧИНЕННЯ ШКІЛ.

По відомостям комісаріяту освіти за перше півріччя біжучого року на теріторії сотітської Росії зачинено 9460 шкіл сільських і 1822 початкових мійських шкіл.

ТУРЕЦЬКО-АМЕРИКАНСЬКИЙ ДОГОВІР ПІДПИСАНИЙ

ЛОЗАНА, 6. серпня. — Американські представники підписали з турецькими договір межи Америкою й Туреччиною.

Суть договору лежить в тому, що Злучені Держави признані в ньому найбільше прихильно трактованою країною. Туреччина признає американським горожанам право судитися в Туреччині своїми судами.

НОВІ ІМІҐРАЦІЙНІ ПРОЄКТИ

ЛОНДОН, 6. серпня. — Американський секретар праці Дейвис заявив підчас одного відчиту, який він дав в англійській столиці, що подорож по европейських краях переконує його про правильність іміґраційної політики теперішньої републиканської адміністрації в Вашінґтоні.

Дейвис підносив вагу для Злучених Держав діставати добрих іміґрантів, які ставалиби добрими горожанами. Тому він проєктувавби, щоби американським представникам поза границями краю надати ще ширщі права щодо підбору іміґрантів. Він навіть бувби за тим, аби консулі мали право давати підходячим іміґрантам завдатки на дорогу до Злучених Держав, щоби в сей спосіб уможливити іміґрацію найкращим іміґрантам, які не мають гроша на дорогу, як се робить Канада.

ЗАВОРУШЕННЯ В ДРЕЗДЕНІ

БЕРЛІН, 6. серпня. — В саксонській столиці Дрездені панували через цілу неділю робітничі заворушення.

Тлом до заворушень була недостача поживи серед робітничої кляси. Соціялісти дуже невдоволені з теперішнього канцлера Куна за те, що він ще не потрафив довести до якогось порозуміння в рурській справі.

Наслідком сьої опозиції сподіються скорого упадку кабінету Куна.

РОБІТНИЧІ ЗАВОРУШЕННЯ В ІРЛЯНДІЇ

ДАБЛИН, 6. вересня. — Товпа ірляндських републиканців напала та побила делеґатів на конвенцію айриських робітничих юній за те, що конвенція не хотіла вислухати депутації, яка домагалася від конвенції ухвалення резолюції за помилуванием вязників, які сидять за свою републиканську діяльність.

ВІДПОВІДЬ ІТАЛІЇ НА АНГЛІЙСЬКУ НОТУ

РИМ, 6. серпня. — Італійський уряд вислав до Англії відповідь на англійську ноту, допитуючуся Італію за її становище в справі репарацій.

Італія стоїть в сій справі на тім самім становищи, що Англія, з тою лишень ріжницею, що Італія вважає справу остаточного вирішення репарацій за звязану нерозривно з питанием полагоди сплачування межиаліянтських довгів.

АМЕРИКА А СПРАВА СПЛАТИ ВОЄННИХ ДОВГІВ

ПАРИЖ, 6. серпня. — Американський сенатор Смут, котрий тепер подорожує по Европі, спростовує чутки, що буцімто новий президент Злучених Держав стоїть на становищи, що всі довги аліянтів супроти Америки мають бути даровані.

КАТОЛИЦЬКІ СВЯЩЕННИКИ ПРОТИ ФРАНЦІЇ

РИМ, 6. серпня. — Католицькі священики з надрейнських країв віднеслися з просьбою до римського папи, щоби він ужив свого впливу проти безупинного дражнення Німеччини та стремлінь до розриву німецьких країв.

ДАЛЬШЕ ОБЕЗЦІНЕННЄ НІМЕЦЬКОГО ГРОША

БЕРЛІН, 6. серпня. — Американський доляр знова піднявся в своїй ціні. Нині за нього давали на берлінській біржі два міліони німецьких марок.

Соціялістична газета „Форвертс" домагається уступлення Гавенстайна з головства державного банку.

СІОНІСТИЧНИЙ КОНҐРЕС

КАРЛЬСБАД, Чехословаччина, 6. серпня. — Нині отворено тут урочисто тринайцятий Сіоністичний Конґрес.

На конґрес прибуло коло 270 делеґатів з усіх сторін світа. Межи ними є 7 делеґатів з Палестини, 5 з Канади та 20 зі Злучених Держав. Американська делеґація має найбільший вплив не лишень своїм числом, але й на основі факту, що американські сіоністичні орґанізації зложили коло 63 процент всіх жертв світової сіоністичної орґанізації, а то понад 4 міліони долярів.

Конґрес має на цілі передовсім завести ряд реформ в самій орґанізації.

ФРАНЦУЗЬКО-АМЕРИКАНСЬКІ ПЕРЕГОВОРИ ЗА ДОВГ

ПАРИЖ, 6. серпня. — Американський міністер скарбу Мелон задержався в Парижі на тиждень, щоби перевести з французьким урядом уступні переговори про способи сплати Францією своїх воєнних довгів супроти Злучених Держав.

АМЕРИКАНЕЦЬ ПЕРЕПЛИВ АНҐЛІЙСЬКИЙ КАНАЛ

ЛОНДОН, 6. серпня. — Американський плівак Генрі Саливан переплив Анґлійський Канал (межи Анґлією та Францією).

Саливан пробував доконати свого наміру богато разів. Шість разів йому не вдалося. Доперва за семим разом він доконав свого. Забрало се йому 28 годин безперервного пливання.

Переплиття Каналу дуже трудне через численні вири. Досі сьої штуки доконало лишень двох людей. Саливан переплив віддаль яких 56 миль.

"SVOBODA" (LIBERTY)
FOUNDED 1893.
Ukrainian newspaper published daily except Sundays and holidays, at 83 Grand Street, Jersey City, N. J.
Owned by the Ukrainian National Association, Inc.

Edited by Editorial Committee.

Entered as Second Class Mail Matter at the Post Office of Jersey City, N. J. on March 30, 1911, under the Act of March 3, 1879.
Acceptance for mailing at special rate of postage provided for in Section 1103 of the Act of October 3, 1917, authorized July 31, 1918.

SUBSCRIPTION RATES:		ПЕРЕДПЛАТА.	
Three cents the copy.		Поодиноке число три центи.	
One year	$ 7.50	На рік	$ 7.00
Six months	$ 3.75	На пів року	$ 3.75
Three months	$ 2.00	На три місяці	$ 2.00
Foreign and Jersey City Rates.		В Джерзи Сити і заграницею.	
One year	$10.00	На рік	$10.00
Six months	$ 5.00	На пів року	$ 5.00
Three months	$ 2.75	На три місяці	$ 2.75

За кожду зміну адреси платиться 10 центів.

Телефон „Свободи": 898 Montgomery. Кол. У. Н. Союза: 1858 Montgomery.

За оголошення редакція не відповідає.

З Канади належить висилати гроші лише на т. зв. Foreign Money Order.

Адреса: "SVOBODA", 83 GRAND STREET, JERSEY CITY, N. J.

НОВИЙ ПРЕЗИДЕНТ.

Новий, трийцятий з ряду, президент Злучених Держав, що попав на сей уряд через наглу смерть Гардинґа, не відграває ще досі широкої, на всю Америку закроеної ролі.

Родився Калвин Кулидж у фармерській сімії і дістав адвокатське образованне. Політикою займався ще від року 1899., коли став ченом републиканської партії та був вибраний членом міської ради Бостону. В якийсь час опісля він перейшов вже в леґіслятуру стейту Месечузетсу, а в році 1919. став ґубернатором сього стейту.

На сьому становищи він добув собі широкий розголос завдяки відомому страйкови бостонської поліції. Міські полісмени зорґанізувалися в робітничу юнію, що мала стати частю Американської Федерації Праці, та зажадали від міста її признання, себто роблення робітничої умови з юнією. Не було сумніву, що якби так бостонським полісменам удалося добитися своєї мети, то за їх приміром пішлиб теж полісмени других міст. Ось через що справа мала загально американське значінне, і на Бостон звернули свої очи всі Злучені Держави.

Кулидж відразу станув на становищи, що поліція не є звичайними робітниками та що вона не має права орґанізуватися в робітничі юнії. Колиж поліцаї все таки вийшли на страйк, Кулидж зараз викликав війско та моряків для заступлення поліції, і в сей спосіб зломив страйк. Поліцаї побачили, що серед таких умов боротьба безвиглядна і здалися. За се Кулиджа величали по всій републиці, за се головно його поставлено кандидатом на заступника президента при виборах в 1920.

Отсе є одинокий виразний факт, який характеризує нового президента Злучених Держав. Факт самий собою ще занадто відорваний і занадто скрайний, щоби з нього судити про відношенне Кулиджа до важних політичних та суспільних справ. З нього не можна набрати поняття про те, якої політики буде він держатися в справі боротьби межи робітниками та фабрикантами, бо й таке можливе, що урядник може бути проти юнійної орґанізації поліції або урядників, а не буде проти других робітничих орґанізацій. Нема теж допевних даних, щоби зясувати собі напевно, якої політики буде він держатися в других важних питаннях нутрішньої та зовнішньої політики Злучених Держав. Припустити лишень можна, що буде він старатися продовжувати політику померdroшого президента Гардинґа.

Перед новим президентом стоїть ряд далеко-важних справ, а передусім вирішенне справи заграничної політики Злучених Держав, справи вуглевих умов та приготованне нових президіяльних виборів. Від доспіху в вирішенню сих питань буде залежати, чи Кулидж буде іменований своєю партією кандидатом при виборах на другий рік та чи американський народ схоче йому дати признанне через відданне безпосередних голосів на його особу.

УРЯД БРЕХНІ І ШПІОНАЖІ.

В кількох американських ґазетах виступив з описом своїх вражінь в Росії новий відвідувач большевицького царства. Майор Филип Метю виїхав з Росії аж 29. червня, і тим самим являється послідним подорожним з Росії. Він побував там два роки з верхом, і тому може говорити про Росію з більшою повагою, як ті американські сенатори та американські мілонери, що вважають себе знатоками російських порядків, бо вони бували на двох банкетах з московськими комісарами.

Метю згадує сих знатоків теплими словами... Він виразно звертає увагу на добре мишлячу пропаґанду тих Американців, урядовців і неурядовців, що бачуть Росію через окуляри, наложені їм на ніс Леніном, Троцьким, Каменевим та другими большевицькими вельможами, які вірють в кожду брехню, що вийшла з найбільшої большевицької фабрики, з большевицьких аґітаційних бюр. Він закликає Американців не слухати в ніякі чутки, що переходили большевицьку цензуру, що опираються на підроблюваних большевицьких документах та матеріялах. Вже самий спосіб збирання вісток та даних подорожуючим по Росії чужинцем робить сі новинки та дані мало вартісними. Такий дослідник не може на крок рушитися без дозволу большевицьких комісарів. Куди він не пішовби, за ним ідуть большевицькі урядники та шпиги. Навіть коли б їх не було, то всякий, що дає йому інформації, знає, що збирач інформацій буде колись допитуваний большевицькими шпигами або його письма будуть читані большевицькими цензорами, і вже через се він оберігається сказати щонебудь проти комісарів, хочби як се була очевидна правда.

Отся шпіонська та цензорська служба робить всі рапорти подорожуючих при помочи комісарів чужинців зовсім безвартісним сміттєм. Лишень людина, яка побула довший час в Росії, яка знає мову народа, здобула собі довіре людий, стикалася з народом, а не з комуністичними чиновниками, може подати правдивий образ життя народа в царстві червоного кнута.

ЯК ПОЛЬЩА ГОТОВИТЬСЯ ПОВИТАТИ МИТРОПОЛИТА ШЕПТИЦЬКОГО.

(Спеціяльна кореспонденція „Свободи" з Европи").

В деяких наших літописях і в традиції народній збереглися живі спомини переслідування української церкви небіжкою Польщею. Людий руської віри не приймали до цехів, на їх похоронах не вільно було дзвонити, похоронні походи мусіли йти мовчки міськими заулками, а ключі від церков були в руках жидів-арендарів. У ґаїлках співається до нині про Жида Зельмана, котрий іде, щоб за гроші відчинити нашим людям церкву на найбільше наше свято, на Великдень.

Поміж ученими, навіть Українцями, велася суперечка, чи це можливе. Були такі, котрі казали, що такого переслідування не було, що це фантазія народна.

Відновлена Польща рішила питання. Вона показала до чого спосібна Польща нині, в XX. столітю, а тимсамим ствердила, що религійні переслідування українського народу в XVI і XII. століттю це не вигадка, а факт, бо коли нинішний Поляк не боїться і не встидається переслідувати нашої церкви, то насkільки скорійший до того мусів бути його предок сперед 200 і 300 літ! Нинішні переслідування православної і грецько-католицької церкви пригадують часи релігійних війн в Европі. Українським священникам кажуть урядувати по польськи, а тих, що цього не хочуть робити, карають грошевими карами і вязницею, українські церкви замикають і переміняють на костели; на українських цвинтарях бурять гроби і забирають або торощать памятники нагробні, і т. д. і т. д.

Здавалось би, що такі переслідування в католицькій Польщі неможливе відносно церкви католицької. Та воно так не є. Вона ще гірше ворожо ставиться до грецько-католицької церкви, яку вважає українською, національною церквою.

На це свіжим доказом справа повороту грецько-католицького митрополита, графа Шептицького. Митрополит Шептицький, голова грецько-католицької церкви, меценат нашого мистецтва, великий філянтроп і визначний громадянин-патріот, дістав був від Риму доручення звізитувати католицькі церкви в Америці.

Це завданнє сповнив він дуже совісно і тепер хоче вернутись до свого вірного стада по прінціпу „де стадо там і пастир".

Але Ляхам цей церковний достойник сіллю в оці, тому, бо він вірно тримається своєї церкви і свого тяжко покривдженого народу, бо він за ними обстоював і обстоює щиро й неустрашимо, бо його голос має значінне у світі, бо він не такий зрадник рідної справи як богато других українських вельмож, котрі ополячились, або помосковщились і з Українців зробились ворогами України.

Польща не хоче пустити митрополита Шептицького до свого рідного краю, до своєї катедри у Львові, о сповнювання своїх високих душпастирських обовязків. Католицька Польща стає в розріз з правами Риму, котрий не завісив митрополита Шептицького в урядованню. Польща виповідає війну Римови.

Щоб залагодити бурю, Рим вислав був до Галичини свого леґата, котрий на місці переконався про діяльність митрополита і про кривди нашої церкви і видно, що цей леґат дав добрий звіт, коли папа не здержує митрополита Шептицького від повороту до Галичини. А всеж-таки Поляки не хочуть його пустити. „Польська ґазета доносить (17. VII.) що митрополит Шептицький не верне до Львова в половині липня, тільки пізнійше і то лиш тоді (!) **як видасть заапробований польськими властями пастирський лист, в котрім „дасть вислів льояльности" супроти польської держави.** Митрополит мав би вернутись за дозволом не теперішнього правительства (Войцеховський, Вітос), а попереднього (Пілсудський, Сікорський)".

Таким способом „Ржечпосполіта" хоче поворот нашого митрополита зіпхати на рахунок зненавидженого вшехполяками Пілсудського, бо мовляв, теперішне правительство Вітос і вшехполяки) на такий гріх супроти маєстату Польщі ніколи не дало би своєї згоди.

Та на тім не конець. Поляки не дають за виграну. Польська преса бе в один дзвін: „не пустити Шептицького до „Малопольскі", бо він небезпечний чоловік, він прямо гайдамака!" Напади ті не мають нічого подібного в світі і свідчать про те, що ґазетна цензура в Польщі істнує не для публичного безпеченства, а для переслідування так званої „мнейшосці народовей" і її церкви. Проти повороту нашого митрополита виступив також „Звьйонзек обронцуф Львова".

Ця орґанізація героїв зпід чорної звизди не може зрозуміти, як польський уряд може позволити на поворот до краю того **ренегата, невблаганого ворога польськости, того сіяча національної незгоди і т. д.** А щоб не допустити до такого **скандалу,** шляхотний „Звйонзек" з одного боку вніс протест до львівського воєвудства (гляди „Дзеннік Людови" ч. 157) а з другого старається зорґанізувати **виступ найщирших кол оборонців Львова,** себто всіх львівських батярів, горлорізів і бандитів, котрі на те тільки й чекають, щоб мати нагоду погуляти й обловитись добре, коли підчас евентуального повороту митрополита дійсно прийде до якихось заворушень.

Так виглядає вільність религійна в Польщі. Коли бельґійський кардинал Мерсіє за німецької окупації Бельґії виступав в обороні свого нароу; коли польський арцибіскуп Гриневецький боронив польського костела за царських часів; коли кс. Цепляк боронив його перед большевиками, то всі вони достойні мужі, Христові наслідники, мученики і герої, — але коли це робить український митрополит Шептицький, то він ренеґат і „віхржичель", котрого не треба пустити до рідного краю і до митрополичого пристола.

Супроти **Українців** скрізь істнує окрема міра, окрема льоґіка, окремі виїмкові закони, окремий кодекс не тільки державний, але й моральний. Що для других добрей чесне, це для нас каригідне. Нас тратують як паріїв, як невольників. Над нами висить гроза невблаганого ворога-переможця, котрий не щадить навіть нашої церкви, навіть нашого найвищого церковного достойника, котрий спосібний обкинути болотом і камінням того, кого Українці найбільше цінять.

В Поляків міліонова армія, тенки, літаки і другі накрадені і вижебрані струменти до оборони польської держави, а вони бояться митрополичого жезла. В Поляків жандарми, поліцаї, явні і тайні аґенти і шпіони, анґели-хоронителі невинної, що лиш з мертвих повставшої Польщі, а вони бояться митрополичого слова. В Поляків президенти, міністри, сенатори, цілі армії достойників з духовними й світськими мечами, а вони бояться одного українського митрополита!

Яка-ж нуждення мусить бути ця Польща, як мало вона почуває за собою моральних і етичних прав; якою непевною уявляє вона себе серед того накраденого, награбованого й нашахрованого хлапу, що зветься ржечпосполіта польска!

Н. М.

МІТИНҐИ ВІДДІЛІВ У.Н.СОЮЗА

ПЕРТ АМБОЙ, Н. ДЖ. Бр. св. о. Николая, від. 104 повідомляє, що місячний мітинґ відбудеться о 7. годині вечером в четвер 9. серпня в гали Ів. Ваверчака при Пуласкі Евню. Будуть наради в братських справах. — М. Вітів, предс.; Г. Мисак, секр.

ДЖЕРЗИ СИТІ, Н. ДЖ. Тов. Українська Січ, від. 170 повідомляє, що мітинґ відбудеться о 7. годині вечером в суботу, 11. серпня в церковній гали під ч. 57-9 Сусекс і Ґрін ул. На порядку нарад дуже важна справа для добра товариства. Кождий член обовязаний явитись. Неявившийся член заплатить кару після ухвали на мітинґу. — А. Кругляк, предс.; Г. Павлик, секр.

КЛИФТОН, Н. ДЖ. Тов. Українська Січ, від. 182 повідомляє, що звичайний мітинґ відбудеться о 2. годині попол. в неділю, 12. серпня в гали Укр. Школи під ч. 212 Президент ул. На порядку нарад є товариські справи до полагодження. Будесь принимати нових членів до Січи і до У. Н. С. після статута. Неявившийся член заплатить кару 50 цнт., а урядник 1 дол. — Д. Лещишин, предс.; М. Пилюк, секр.

ЧЕСТЕР, ПА. Тов. ім. Тараса Шевченка, від. 156 повідомляє своїх членів, що звичайний мітинґ відбудеться в неділю, 12. серпня о 3. годині пополудні в домі І. Гарасіва під ч. 618 Мекельвен стр. Проситься всіх членів аби були присутні на сім мітингу бо будуть важні справи до полагодження. Неявившийся член заплатить кару 50 цнт., а урядник 1 дол. — Я. Ташик, предс.; І. Чопик, секр.

ВИКОРІНИТИ

Пятий рік минає, як завдяки сприятливим умовам повстала Польща. Всю увагу молода держава звернула в напрямі експанзії. Загарбала цілу низку етнографічно непольських земель, стараючись за всяку ціну закріпити їх за собою. Через це повстав один за другим конфлікт на довжелізній східній границі, конфлікти з Німеччиною і Чехословаччиною. Тільки з одною Румунією, найслабшим сусідом вяже Польщу тісний союз. Комтом українських земель. Чотири роки найвисша влада в Польщі спочивала в руках т. зв. лівиці. Влада на місцях була (і є!) головним чином в руках правих елеементів, а на т. зв. „кресах" безконкуренційно господарили ученики Грабских, Лютославских і инших речників екстермінаційно польського націоналізму. За цей час з польського боку не було ні одної серіозної спроби розвязки національних питань. Польська „лівиця" не здоубулася навіть на серіозне теоретичне обґрунтовання розвязки національної проблеми на загарбаних землях.

Польські правительства, які виходили зпід крил Пілсудского, і він сам — у відношенню до Українців, Білорусинів і других національностей давались залюбки кермувати вщехпольським ватажкам.

(Тут польська прокураторія сконфіскувала яких десять стрічок.)

Вкінци поділ роль зникає, правиця захоплює в сові руки і найвисшу владу. Вкінци приходить до повної влади табор, якого постава супроти Українців і Білорусинів ясна, без ваганьь без штучних серпанків. Один з вшехпольських ватажків — Ст. Грабскі в своїх „Замітках про сучасну історичну хвилю Польщі" так зясовує справу „розвязки" українського та білоруського питання в Польщі:

„Квестія білоруська та українська — це проблема зєднання земель, сьогодня замешкалих чужим населенням, з національною польскою територією. Не має иншої розвязки цих питань, як тільки через витворення на українських та білоруських землях польської національної більшости, або що найменше та і переваги польського елементу, щоб він рішав про ціле суспільно-політичне життя тих земель".

Засобами да сього: кольонізація, насаджування польської культури, ослаблювання культури української та білоруської, скріплювання економічного стану польського елементу, ослаблювання українського та білоруського.

П. Ґрабскі турбується Волинню. Він пише: „Є це країна з великою перевагою українаського православного населення, на яке постійно будуть ділати антипольські впливи галицьких Українців і православної церкви. При цім південна частина Волині (Кременець, Рівне, Дубно) є відносно густо заселена. А північ (Ковель, Сарни), хоча має багато вільної землі, відстрашує кольоністів убогістю піскових і підмоклих ґрунтів. Тому сильнійший кольонізаційний рух розвивається досі майже виключно у володимирськім повіті. В цих умовинах зєднення з національною польською територією є дуже важке. Вимагатиме великого накладу сил і коштів. А прецінь належне забезпечення нашої волинської границі на випадок війни з Росією рішає не тільки про вдержання Волині, а й цілої Східної Галичини.

Тому найвисшою необхідністю є для Польщі, щоби вже в найблизших кільканайцяти роках цілий відтинок нашої східної границі на північ від Припети був границею не тільки польської держави, а й національної польської території. Бо тільки тоді, коли воєвідства так тернопольське, як і Новгородське, Виленське та Поліське будуть дійсно польськими землями, можемо без великої небезпеки для цілости держави мати на Волині ще довший час тільки стратеґічну, а не етнографічну границю".

В Східній Галичині п. Грабскі хоче якнайскорше проковтнути теперішні „воєвідства": тернопільське, і львівське, на дальшу мету залишає собі станиславівське (з огляду на завеликий процент. Українців, а й тому, що відосередні змагання Українців будуть тут менше небезпечні, як що українські землі на північ він сього „воєвідства" будуть вже сконсумовані).

Такий плян п. Грабовського, одного з теоретиків табору, який тепер всеціло захопив владу в Польщі.

Український народ західних земель мусить цій навалі успішно противитися. Противник безпощадний, не буде перебігати в средствах. Одначе має одну прикмету: є отвертий. З гори заповідає: хочу вас зісти.

„Громадський Голос".

Д-р Кирилович.

ЛЮЇ ПАСЕЕР

Люї Пастер (1822—1895), славетний француський химик, впочатку професор в Діжоні, опісля в Парижі, розпочав свої наукові праці над значінням нижчих дрібнотворів в біолоґії та медицині, в скромній і затишній лабораторії, — а закінчив їх в прекрасних лабораторіях світової слави, в інститутах свого власного імени.

Все живе з живого, це основна теорія Пастера, з якою він виступив на поле наукової праці, над якою він працював все своє життя, щоби її розгорнути, розяснити та пристосувати до діла. Це завдання, що Пастер поставив собі метою своїх праць і дослідів, блискучо ним виконано. Досліди за дослідами виходили з його лабораторії і дивували впочатку тодішніх учених, що з часом пішли слідами Пастера і витворили його школу.

Досліди над заразними недугами гусениць шовко-пряда, над дрібнотворами масляного мусування, над мікроорганізмами ропниці (піемії) і гноєрипниці (семтіцемії),—це перші результати його наукових трудів. В 1879 р. приступив вже Пастер до щепіння годівлі (культур) курячої холєри, а в 1881 р. о охоронного щеплення телія (сибірки).

В пошукуванню шляхів до своїх дослідів, Пастер докладно приглядався діяльности дрібнотворів, пізнавав їх розвиток, стежив за їх нормальною й хоробливою реакцією, і дійшов до способу щеплення стеклизни, — недуги, якої він не знав так само, як і Дженнер — віспи.

Стеклизна належить до найстаріщих недуг. Перші сліди про неї находимо у Арістотеля і Ксенофонта, а перше докладне описання її зроблено було Цельсіом в І. століттю д. Р. Х. Дальші описання находимо у Ґалена та Целія Аврелія, а також у арабських лікарів—Серапіона і Разеса (922 п. Р. Х.).

Що недуга ця передається слиною хорої стеклизною животини, це доведено дослідами Зінке (1804), що втирав у виразки здорових собак та кріликів слину стеклої собаки квачиком, та таким чином передавав їм стеклизну. Цей дослід використав у своїх працях Галтіє (1879), цими дослідами користувався і керувався у своїх працях Пастер з 1881 року, та доказав, що заразок стеклизни находиться не тільки в слині хорої животини, але й в центральному, а особливо у довгастому мозку. Він доказав далі, що зараження пробирається нервовими шляхами з окружности до нервового осередка, мозку, та що найпевнішим способом защеплення зарази, буде вложення частиночки довгастого мозку недужої стеклизною животини, під тверду опону мозку, здорової животини. Дальшими дослідами Пастера доведено, що через поступове висушування, отруєна нервова матерія тратить свою заразну силу та що такою ослабленою матерією можна зробити животину відпорною супроти нового зараження. Щоденне щеплення, під тверду опону мозку кріликів, ослабленої отрути через висушування доказало, що припадки стеклизни зявлялись в що раз більших перервах, та що отрута скінці навіть зовсім тратила свою силу.

Впорскування під скіру здорових кріликів впочатку 14-дневної, опісля 13-12 дневної просушки отруєного довгастого мозку, розтертої у невеликій кількости відзараженої мясної юшки, робило кріликів дійсно несприятливими до щеплень міцної отрути, та навіть до вкусів стеклих животин.

Ці досліди над животинами постановив Пастер пристособити як охоронне щеплення для лікування людей покусаних стеклими животинами, що закінчилось цілковитим успіхом. Перше щеплення на людині було зроблено Пастером в 1885 році девятилітньому хлопчикові Йосипові Майстерові з Ельзаса, що був покусаний стеклою собакою, та мав багато глибоких виразок на руці, стегнах і голінці. Ця перша спроба щеплення закінчилась цілковитим видужанням хлопця, і створила нову еру в лікуванню стеклизни.

На торжестві одкриття нового інституту в Парижі 14. листопада 1888 року, Ґранше подав статистику всіх випадків, що лікувались у старому інституті новим способом щеплення. З його докладу довідались присутні про ці великі успіхи, досягнені Пастером при лікуванню стеклизни. Загальне число хорих, що лікувались у старому інституті, за 1886, 1887 і перші сім місяців 1888 року було 5374, загальна смертність становила в 1886 році 1,34 відсот., в 1887 році 1,2 відсот., і в 1888 році 0,777 відсот.

Після Парижа, перший Пастеровський інститут одкрито в 1890 році в Будапешті, далі в 1892 році у Лісабоні, в 1894 році у Відні, а в цей час нема вже ні одної держави, щоб не мала Пастерівського інституту, куди тепер направляються всі хорі, покусані стеклими животинами.

Імя Дженнера, лікаря в Берклеї, що 1796 р. з руки доїльниці переніс щепу віспи на рамено восьмилітнього хлопчика Джемса Піппса, імя — Пастера, що став лікувати щепленням стеклизну і імена Берінґа і Ру, що одночасно майже подали людству лік супроти обкладок, — ось імена, що вдячно будуть згадуватись по віки вічні людством. Кожда людина, виратувана щепленням по методі Пастера від стеклизни, згадає вдячно визначного вченого і лікаря, що дав змогу ратувати людство від тої недуги, що від неї до цього винаходу безумовно всі помирали.

СТАРОКРАЄВІ ПОСМЕРТНІ ВІСТИ.

о. Лев Тарнавський, парох Підлися, упокоївся дня 21. червня б. р. Похорони відбулися 23. червня б. р. при незвичайнім здвизі народа і численній участи духовенства.

Наталія з Чапельських Яворська, жена пароха в Лучинцях, пов. Рогатин, померла 29. червня ц. р. по довгих терпіннях. Походила з патріотичної родини Чапельських.

НАРОДНИЙ ДІМ І УКРАЇНСЬКА ШКОЛА В РОЧЕСТЕР

Мало де в українській громаді в Америці є стільки шкіл як в Рочестер, де вчать української мови в шести окремих місцях. Тут є дві школи на передмістях Вест Евню і Гудман і чотири в центрі: в церковній галі, в льокалю пресвитерської місії, в Клюбі большевиків і в домі товариства Українські Вільні Козаки. (Відділ 316. У. Н. С.).

Найбільша з тих шкіл, під opудою комітету Вільних Козаків, має два курси, цілорічних для дітей і зимовий для старших. Сего року в зимовім курсі двайцять-трех старших людей вчилися анґлійської і української мови, а через цілий рік шістьдесять дітей української мови, читаня, писаня, і співу. Діточий курс поділився на три кляси, а мужеський мав одну клясу. В школі є двох учителів.

Як недавно вже згадував кореспондент „Свободи", ся школа росте і добре розвиваеся. Та на жаль ні вона ні жадна друга не має приміщеня для всего українського доростаючого поколіня в Рочестер; всіх дітей в шкільнім віці в нашій громаді є два рази більше як тих що вчаться тепер по українськи.

Тому товариство Вільні Козаки від давна старалось, щоби в Рочестер був Народний Дім, досить великий для школи і для инших просвітних потреб української громади. Для тої ціли товариство приймало участь у всіх спробах, які були, щоби поставити Народний Дім спільним коштом українських місцевих орґанізацій, а коли ті проби протягом шести літ не вдалися, товариство купило невеликий льокаль і тепер приступає до збудованя більшого будинку на його місце.

Теперішний товарський дім повстав в 1921 році головно завдяки членам товариства, котрі позичили по 25 долярів на купно реальности при 102 Джойнер Стріт. Підприємство нового будинку, Українського Дому, операєтся вже на певній посілости. Протягом послідних пятнайцять місяців товариство сплатило 3.450 дол. і має майно вартости 8.000 дол. Кромі того товариство має в касі 2.3000 долярів. Коли товариство знов звернулося до місцевих громадян з проектом будови Народного Дому, в якім має міститися українська школа, саля для представлень, концертів, віч і зборів, і кімнати для товариських зібрань, вони деклярували як позичку 4.000 дол. Товариство дає кождому довжникови бонд, який приносить чотири процент. Так як рочестерські Українці майже кожної суботи і неділі наймають собі місце для зібрань і не може заспокоїти їх потреб невелика церковна саля ані теперішний товариський дім, то не дорогий Український Народний Дім певно може виплатитися.

Товариство Вільні Козаки істнує від чотирнацять літ. Воно було заложене 1909 року як Братство Лицарів Св Георгія, і приняло теперішне імя на початку війни, в 1914-ім році. При заложеню братства було, як каже давний протокол, „пятнайцять свідомих Українців котрі зрозуміли, що їм буде ліпше, як будуть одні другим помагати, бо в єдности є сила".

В 1912-ім році товариство вступило до Українського Народного Союза. Число членів товариства в 1923-ім році 130. Щоби воно дальше так розвивалося то певно будова Народного дому, до якої приступаємо, увінчаеться успіхом. Сей дім буде служити не тільки старшим але также молодому поколіню, шкільним дітям і молодіжи, яка тепер відчужується від своїх людей, бо не має спільного місця до науки і товариського житя.

Дотепер товарський дім Вільних Козаків служить як місце зборів не тільки членам товариствам але і многим иншим орґанізаціям, як наприміp Товариству Українських Жінок, Просвітному Кружкові, Українському Хорови, Комітетови Допомоги Рогатинщині, тов. Вільна Україна. Центральному Комітетови і иншим орґанізаціям. Звертаємось до всіх українських товариств в Рочестер і до всіх громадян з покликом помогти поставити Український Народний Дім на добро громаді і на памятку поколіню котре прийде по нас.

Николай Свірілець Предс.
Іван Яніцький Касіер
О. Мачинський Секр.

ДОПИСИ

РОЧЕСТЕР, Н. И.

Відозва до односільчан з Липиці Долішної.

До рочестерського Комітету Липиці Долішної, який завязався 15. мая 1923 р., наспів лист з рідного села, щоби помочи їм збудувати Народний Дім. Лист звучить так:

15. липня 1923.

Впов. Земляки!

Не словами, а слезами пишемо отсей лист до вас, Товариші і Товаришки. Ми звертаємось з просьбою до вас, щоб помогли нам збудувати читальняний дім. Наше село дуже горячо відчуває потребу своєї власної хати, щоб наша молодіж не блукала, та щоб не виростала під чужим плотом на злобу Українцям, та щоб вороги не тішились, що ми Українці навіть не маємо де сходитись, щоб спільно поговорити про нашу недолю, та щоб вороги не показували на нас пальцями та не сміялись, що ми представлення та концерти мусимо відгравати в стодолі! Яка вигода в стодолі, то певно, що вам вже й казати не потрібно. Ми правду вам кажемо, що в нас є запал і любов до свого, але одна в нас біда, що не маємо де приміститися. Збудувати власними силами ми не є тепер всилі, бо в нас фондів нема, ані нема де позичити. З нас вже остатні соки витягнули, сім літ війною, а тепер знов ляцькими рабунками. Однак ми деякі заходи поробили. З членських вкладок, з представлень і концертів, купили два бальки і кілька кроков. А дахівки ще троха осталось захованої на подвірю в Тада Людкевича. Тепер, як ви Товариші помогли би дещо своєю лептою, то ми певні, що дім ще й сего року збудовалиб. А тим зробилибисьте велике діло.

Маємо надію, що наша просьба не піде на вітер, а прийметься у ваших серцях, та що зложите бодай по одній цеголці до будови Народного Дому.

Товаришкам і Товаришам з Липиці долішної засилаєм щире поздоровлення та згори дякуємо за жертви на свою хату.

ЗА ВИДІЛ ЧИТ. ПРОСВІТИ:

о. П. Кабляк, голова;
Стах Хоптяк, скарбник;
Василь Коваль, писар.

Шановні Товариші! Ви добре всі знаєте, яке значіння має просвіта. Просвіта це тепер наше оруже. Щоби просвіщатись, треба мати місце, треба мати відповідний дім. А саме такий дім наші громадяни хотять збудувати. Кождий з нас скаже, що чоловікови булоб тяжко на світі жити без рук, без ніг. А ще тяжше громаді жити без власної хати. У своїй хаті своя правда, сила і воля! Ми Рочестерці відзиваємось до вас земляків, щобисьте стали в ряди разом з нами та спільно двигнули Народний Дім в Липици долішній. Наші брати вже богато зробили для української справи. Вони боролися на фронті проти Польщі через девять місяців в 1918 і 1919 р. Відтак ставили опір проти польської данини, проти польської конскрипції, бойкотували польські вибори, щей до тепер ставлять опір проти польської рекрутації, та не жалують свого найдорожшого життя, а готові віддати за лучшу долю українського народу.

Тепер прийшла черга на нас помочи збудувати Народний Дім. На сю ціль вже зложили слідуючі товариці: по 25.00: Семеґин Теодор, Романський Андрій, Пригода Яким, Рубаха Яцко, Поливка Павло, Поливка Яцко, Бойко Афтанас, Лапчак Михайло, Рубаха Андрій, Пригода Стефан, Турянський Василь і Ґурянський Володимир. Крім сего всі повизші члени оподаткували себе по одному доларови що місяця.

По близші інформації можна писати до: W. Guryansky, 531 Remington St., Rochester, N. Y., а виписувати чеки і моні ордери на імя: M. Lapchak, 330 Joseph Avenue, Rochester, N. Y. Також гроші можна висилати прост до села Липиці долішної.

ЗА КОМІТЕТ:
Теодор Семеґин, голова,
Мих. Лапчак, скарбник,
Вол. Ґурянський, писар.

НОВИНИ НАШОГО ПИСМЕНСТВА

Др. Степан Рудницький. Огляд національної території України. Бібліотека „Українського Слова", ч. 38. Берлін, 1923, стор. 141.

Мала, але дуже цінна книжочка. З неї читач, нарешті, довідається напевне й на цілком науковій основі — „де ми й скільки нас". Усі спірні питання української національної статистики тут розглянуть й освітлено, так що кождий Українець, який цікавиться цими справами, завсігди матиме тепер під рукою книжочку, з якої почерпне всі потрібні відомости.

Всеукраїнська Академія Наук. Звідомлення за 1921 рік. Видавництво Української Молоді. Берлін 1923, стор. 76.

Видавництво Укр. Молоді, заложене в Берліні щойно перед кількома місяцями, почало свою діяльність дуже добрим ділом. Воно видало окремою книжкою звідомлення київської „Всеукраїнської Академії Наук" за 1921 р. і тим дало змогу всім і кождому познайомитися з цим цікавим документом нашого лихоліття.

Вступні уваги до Звідомлення малюють ті невимовно тяжкі матеріяльні й моральні обставини, в яких доводиться працювати діячам української науки під „освіченим" режімом совітської влади. Але дальші уступи звідомлення показують, що творчий дух українського народу навіть у цих страшних обставинах не дає себе зломити й виявляється в рясній науковій продукції.

„Український Студент", орґан вільної думки українського студентства, ч. 1-2. Прага, 1923.

Нарешті, наше европейське студентство спромоглось на журнал, цілком відповідаючий інтересам і настроям нашої академічної молоді. Після торішньої нещасливої спроби з празькими „Стернями" можна було побоюватись, що наша студентська думка або остаточно піде манівцями або загубиться в нетрях і пущах сухого академізму. Свіже число „Українського Студента" показує, що на щасте не сталось ні того, ні другого. З кождої сторінки журналу віє бадьорістю, свідомістю й реальною, суто-народньою українською ідеольоґією.

ЧОРНІ ДІЯМАНТИ

РОМАН В ПЯТИ ТОМАХ

МАВРА ЙОКАЯ.

(Переклад з мадярського)

ПЕРШИЙ ТОМ.

ДРУГИЙ ТОМ."

(30)

Осоружна людина.

Контеса Тойделінда цілком не тямила себе від радости, в такій мірі, що вона кинулась почала порушувати його пружину свого дзвінкового апарату і жину.

„Що ви робите, ґрафиня?" запитав абат здивовано.

„Я хочу зараз покликати свого управителя."

„Але через кого?"

Контесі аж тепер спало на думку, що в домі нема жадної живої душі. Від цього вона зробилась знов серйозною.

„Це буде справді одною з найтяжчих проблем, промовив священик, „як ми вийдемо з цього замку."

„Як ви ґадаєте це?"

Контеса була остільки слаба розумом, що вона не могла зрозуміти навіть найблищих обставин.

„Ми тут разом лише двоє в замку," промовив священик „Коли я піду покликати людей, які вам служать, запрягають коней і мають спакувати найбільш потрібне, та яким ви можете довірити полишений замок, то ви лишаєтеся в тім часі самі."

„О, я не лишусь тут сама нізащо в світі."

„Тоді вам лишається лише альтернатива іти зі мною пішки до блищої хати урядників маєтку."

Якраз почали стукати у вікна тяжкі краплі дощу перемішані з снігом.

„Моїж коні тут."

„Але я не вмію ані запрягати ані правити кіньми."

„О, яб на це і не згодилась."

Тепер вона мала перед собою альтернативу, або лишатися самій в замку в той час, як священик шукати-ме помочі, або піти з ним пішки в непогоду.

„Хтось стукає у ворота," промовив абат.

„Це напевно управитель," сказала контеса, „він почув від своїх людей, що тут сталось і прийшов тому чим скорше сюди."

„Але ніхто не відчинить йому ворота, бо воротарка знаходиться мабуть також між вигнаними."

„Так воно і є. Вонаж була та стара відьма, яка танцювала на столі."

„Чи не маєте ви другого ключа від воріт?"

„Це той великий ключ там на античнім вішалі. Що ви хочете робити з ним?"

„Я піду додолу і відчиню сам ворота."

„Пси не знають вас і розірвуть вас. Це сильні вівчарки."

„Я їх покличу по імени. Як їх кличуть?"

„Я не знаю."

Що обходили контесу такі низькі річи, як назвиска двірських псів.

„Тоді я мушу їх застрілити."

„Я прошу, лише не занадто сильно."

Контеса не ґадала, що пси мають не занадто сильно вмирати, але щоб стріл не був занадто гучним."

Отже абат взяв свій револьвер і пішов додолу у двір. Ліхтаря він більше не потребував, бо вже світало.

Обидва двірські пси були уміщені так по дорозі до воріт, що коли вночі їх ланцюги продовжували, то лишалася лише така просторінь, що вони не могли кинутись один на одного, але той хто хтівби пройти між ними, мусів потрапити в пащу одному чи другому.

Абату не лишалось нічого иньшого як застрілити одного пса, щоб пройти до воріт не загроженим з боку иньшого.

Коли абат Самуель відчинив ворота, він побачив перед собою чоловіка, який мав також в руці револьвер.

Раптом обидва підняли свою зброю один проти другого і почали тоді переговори.

„Хто ви? Що ви тут хочете?" запитав священик.

„А хтож ви? І що шукаєте ви тут?" промовив другий.

„Я абат Самуель, сповідник ґрафині."

„А я Іван Беренд, сусід ґрафині."

Абат опустив свою зброю і промовив лагіднійшим тоном: „Це незвичайна година, в яку ви приходите сюди, неправда?"

„Honysoit, qui mal y pense" відповів Іван і поклав свою зброю до кишені. „Я прихожу в таку незвичайну годину тому, що я одержав цеї ночі лист, в якім мене повідомляють, що в замку панує велике замішання і що я повинен прийти на поміч ґрафині."

„Замішання полягає в тім.."

„Я знаю, в чім воно полягає, мені написали також і про це. Це є причина, чому я ставлю себе до розпорядимости ґрафині, хоч я знаю, що вона не приймає жадних мущин, особливо в таку ранню годину."

„Вас вона прийме напевно. Дозвольте мені замкнути ворота, бо і для цього нема більше нікого в домі, і вважайте, тримайтеся здалеку від лівої стіни, бо пес там живе ще."

„Другого ви застрілили?"

„Так, ви чули стріл за воротами. Тому ви витягли також ваш револьвер?"

„Натурально, я не міг знати, з якої причини стріляють тут у дворі."

Обидва чоловіки пішли до сальонів ґрафині на гору. Абат Самуель пішов до неї до середини.

„До нас прийшла несподівана допомога," сказав він їй, „ваш сусід, Іван Беренд."

„А!" відповіла ґрафиня незадоволено, „осоружна людина! Атеїст!"

„Най він буде Туґ, Мормон чи Маніхеєць — в цю хвилину ми потребуємо його. Хтось звернув його увагу на ваше становище і він прийшов поговорити з вами про це."

„Я не хочу з ним говорити. Я прошу вас, переговоріть ви з ним замість мене."

„Ґрафиня, цей чоловік може такий великий невіра, що він мені скаже, я є лише ваш сповідник, а не його."

„Отже добре. Я вийду до нього; але я прошу, будьте також при цім."

„Коли це буде потрібно."

Ґрафиня загорнулась в свою шаль і вийшла до прийомного сальону, який почало вже освітлювати сходяче сонце. Абат Самуель всеж вважав потрібним принести за нею двораменний свічник.

Ґрафиня попросила зимно Івана сідати і постаралась сісти можливо дальше від нього.

„Мій пане?"

„Ґрафиня! Сьогодня в ночі хтось застукав до мого вікна, я ще не спав і працював; коли я відчинив вікно мені подали лист. Цей лист від вашого управителя."

„Від мого управителя?" промовила ґрафиня здивовано.

„Стиль цього листа такий, що він не надається до читання вами; тому я доведу до вашого відома зміст його лише остільки, оскільки він для вас цікавий. Управитель повідомляє мене, що всі ваші слуги без ріжниці полу втікли сьогодня вночі, і що він слідує за ними."

„Управитель також? А чому?"

„Про причину цього стоїть також тещо в листі; але я ґадаю, що це лише привід, який має покривати більший злочин. Я є тої думки, що вас обікрали."

„Мене?"

„Не лякайтесь. Вас обікрали не вламанем та крадіжжю, але нечесною управою, утаєнням і ошуканством. А тоді ошуканці постаралися надати своїй втечі ґумористичний вигляд, щоб світ сміявся з їх злочину і глузував з цього на ваш кошт. Це моя думка."

Ґрафиня була примушена признати; що її сусід по-перше розумна, а по-друге чутилва людина.

„В листі управителя стоїть, що після того, що трапилося, він не зважується більше показатися перед вами, бо ви ніколи не повірили би, що відомі скандали в замку могли статися без його згоди. Я вважаю це викрутом. Я ґадаю, що ви в момент схвильовання вигнали всіх своїх слуг, довідавшись, що вони зловживали вашою поблажливістю. Тому моїм першим кроком по одержанню цього листа було післати одного з моїх людей верхи до найблищої телеґрафічної стації і за телеґрафувати вашим банкирам в Пешті, які вважають управителя вашим уповажненим при продажах, що він раптом відійшов та що вони не повинні довіряти йому жадних грошей."

„Це було дуже практично і обережно з вашого боку," промовив абат замість ґрафині; „ґрафиня буде вам дуже вдячна за це."

(Дальше буде).

Василь Пачовський.

ЗОЛОТІ ВОРОТА.

(З поеми: „Прочистень України“.)

Покараний з висот мій люд роздертий
Розсипався в атоми на весь світ —
Не вміє жити, а не може вмерти!

Впав гірш Ізраїля, що мав завіт,
Всі його можуть повним ротом жерти,
Аж найде шлях до Золотих Воріт!

З Воріт тих бив Михайлик на Татарів.
Марко Проклятий впустив Киян
Його віддать за ласку ханських дарів.

Конем наш лицар скочив на майдан;
— „Останній раз вас крили від ударів
Ворота Золоті — навчить вас хан!“

Як слід святого жита взяв Ворота
На спис і в Царгород заніс —
В проломину удерлась вража рота...

Держава наша впала на заріз.
І з того часу вкрила соромота
Народ, що сам на шию взяв заніз.

Шість соток літ шукав Марко Проклятий
Тих Золотих Воріт, та не найшов —
І впав у пекло Рідний Край богатий!

Як сотий раз у Царгород зайшов,
Та перший раз заплакав дух завзятий
На гріх, що зродив всі гріхи з оков.

Кроваво плакав, впав під своїм горем...
Сходило сонце. Море як кришталь,
А пан Рідний Край стелився морем.

А Царгород мінився як опаль.
Пінився беріг шумом перлозорим. —
Дух його рвавсь над море в гірну даль...

Там кличе Рідний Край, його святиня:
Де кожда балка — гадиний провал,
А село кожде — живлава твердиня!

Де трупом пав червоний карнавал,
Де бдить*) народ ордів його ординя, —
Що жде, аж прийде раз девятий вал!

Піднялось серце — гордо слова впали:
— О, Золоті Ворота!“ — крикнув в сні,
Стояти вам знов там, де ви стояли!

І сталось чудо: Нині в долині
Там Золоті Ворота засіяли,
Їх золото заблисло ув огні!

Край них Михайло. Лицар, що мав крила,
А скрізь горіли очи із тих крил —
З його лиця ясніла вічна сила.

Весь в срібній зброї, як князі з могил,
Черлений з тризубом грудь носила...
Маркови: „Слава!“ — гукнув шестокрил.

— „Зробила, Марку, се сльоза кровава,
Що ти узрів мене за шістьсот літ, —
Спізнавши в пеклі, що за скарб — держава.

І затужив до Золотих Воріт!
Перенесу їх вам, як горда слава
Поставить їх у Київ на граніт!

Марко зірвався, онімів від жаху —
Побачив в крилах очи тих голов
Народу, що упали серед праху...

Воник давали свою кість і кров,
А він їх всіх валив у темнім страху
У грязь з державним стягом стрімголов!

Архангел отчинив йому Ворота.
Медвідь і тур і лев з них заревів:
— Не бійся туч, ні громів, ні болота!

Марко ввійшов і зразу зомулів*).
З його очей зісунулась сліпота,
Бруд світа в його духа облетів.

Майдан без краю. Українське царство
Грає красками наче море в ніч. —
Князі, гетьмани, гордеє лицарство.

Де ні взялася Запорожська Січ!
Пропала кволість, розтіч і коварство —
Шум, регіт, танець, співи, громи з віч!

Довічні вороги засіли в раду
До одного стола, складають плян —
Забули чвари, завість, месть і зраду!

Хто князь, хто гетьман, хто мужик, хто пан—
Всіх одна ціль: держава свого ладу!
Веде Володимир, рече Богдан:

„Здоров був, Марку! Буде тобі шана,
Поклич усіх живих у Січ на дух;“
І затрубів Марко в трубу Богдана.

І дух його облетів світ навкруг.
Зірвались лицарі, як хвиля гнана...
У всіх державах знявся дивний рух,

Із Царгороду війска виступали
— „О, Золоті Ворота — крикнув хтось,
Стояти вам знов там, де ви стояли!“

І золото мов пламенем взялось,
І Золоті Ворота засіяли,
І тисячі голов в гору знялось.

Та вражі орди знов зареготались:
„Ні бо! Вже в Київі не бути Вам!“
І щезли тим Ворота, що сміялись.

Медвідь і тур і лев ревіли з брам:
„Великої України злякались?!“
Архангел блиснув крилами орлам.

Девятий вал підняв козацькі чуби,
Видющі всі як плав плили у Січ —
Марко в Україні ударив в труби...

І меркла в небесах червона ніч.

*) Зі „Слова о полку Ігоревім“, уживається на Закарпатській Русі = не спати, чувати.

*) зомулів = прийшов до розуму. (Куліш.)

Червень, 1923.

СЛОВНИК НАЙВАЖНІЙШИХ ЧУЖИХ СЛІВ

(Пояснені тут слова часто стрічаємо в газетах або чуємо на нарадах, зборах, та вічах).

Автономія — самоуправа; самоврядовання.
Агітатор — той, що ширить якісь думки, нпр. людина, що з доручення якоїсь партії (сторонництва) або гуртка людий поширює думки тої партії чи гуртка в промовах або бесідах з людьми.
Аграрій — земельний власник; дідич; поміщик.
Аграрний — земельний.
Адміністрація — управа; заряд; уряд.
Активний — діяльний; чинний.
Анархія — безлад.
Анексія — прилучення чужої землі державою — звичайно шляхом насильства.
Анектувати — прилучити; втілити.
Буржуа — людина, що живе з доходів від власного майна (капіталу) — чи то з землі, чи з торговлі, чи з фабрики (але не з свого власного труду).
Бюро — управа; контора.
Гарантія, гваранція — забезпечення; забезпека.
Девіз — гасло; знак; поклик.
Делегат — висланець.
Делегувати — висилати з порученнями.
Демократія — народоправство.
Демос — народ; люд.
Еволюція — розвиток.
Економія — господарство.
Економічний — господарський.
Експорт — вивіз (заграницю).
Елемент — живло; стихія.
Елементарний — живловий; стихійний.
Емігрант — той, що вийшов у чужину з рідного краю.
Емісар — висланець уряду або якогось громадського гуртка для виконання якогось доручення чи діла.
Етнограф — учений, що списує життє і побут народу.
Етнографія — наука про життє і побут народу.
Ідеал — мета, котру хтось (людина чи нарід) бажає осягнути.
Ідеальний — небуденний; зразковий.
Імперіялізм — великодержавність; змагання поширити державу через загарбування інших, чужих земель.
Імперіяліст — охочий загарбувати чужі землі.
Імпорт — ввіз (із заграниці).
Індивідуальний — особовий; одиночний.
Інспектор — урядовець для нагляду в якімнебудь уряді або в підприємстві.
Інституція — установа; товариство.
Інструктор — людина, призначена для заведення належного порядку в якімнебудь ділі, — інструктор господарства навчить і покаже, як треба вміло і корисно господарювати.
Інструкція — вказівка; доручення; наказ.
Інтернаціонал — міжнародня спілка.
Інформація — вказівка; пояснення.
Кавція — порука; забезпека.
Капітал — майно ріжного рода, — в домах, фабриках, торговельних складах, в ланах, грошах і т. п.
Капіталізм — такий господарський лад, при котрому в руках небогато людий скупчуються великі богатства, — капітали, в грошах, фабриках, торговельних складах і земельних маєтках.
Квестія — питання; справа.
Комісар — післанець уряду; уповноважений уряду для виконування урядових обовязків.
Комісія — вибраний, або зложений гурток людий, призначений для упорядковання якоїсь справи.
Комітет — управа; заряд в громадських справах, вибраний якоюсь громадою або гуртком людий.
Комуна — громадська спілка.
Комунізм — такий громадсько-державний лад, де не має приватної власности, а все майно повинно бути власностю того загалу, котрий складає дану державу.
Конституція — такий державний лад, при котрому є народне представництво і законно означені права й обовязки кождого громадянина.
Контрибуція — одноразовий грошевий податок, наложений на населення завойованого краю.
Контрреволюція — намагання шляхом державного перевороту скасувати здобутки революції.
Конфедерація — спілка держав, в котрій кождий член спілки (держави) заховує всі свої права.
Конференція — зїзд; нарада.
Конфіскація — насильне відібрання владою чужого добра.
Кооперація — спільництво.
Криза — перелом (в життю людини, громадянства або держави).
Культура — висший ступінь розвитку людини; усе те, чим людина відріжняється в своєму життю від дикунів та нерозвинених чи неосвічених людий — віра, звичаї, закони, промисли, винаходи, освіта, наука, побут і т. п.
Курс — вартість; цінність.
Лозунг — гасло; клич.
Міліція — народня збройна (військова) оборона.
Монархія — держава, де найвисшу власть має одна людина по праву спадщини, — цісар, король, князь.
Муніціпалітет — право самоуправи по містах.
Нація — кождий дозрілий нарід, т. е. такий, що має свою мову, звичаї, історію, культуру, спільні справи і признає свою спільність. Нпр. ми признаємо, що український нарід в Галичині, на Волині, Холмщині, Поліссю, в Чехословаччині (на Закарпаттю), на правобережній Україні (Поділлє, Волинь, Київщина, Чернигівщина), на лівобережній Україні (Полтавщина, Харківщина, Катеринославщина), на степах (Херсонщина), на Кубані, а також емігранти на Зеленім Клині (в Азії) і в Америці є одним народом, бо маємо спільну мову (з маленькими змінами — діялектами), спільні звичаї, обичаї, спільну літературу, минуле життє (історію), отже ми є українською нацією.
Націоналізація — повернення землі, фабрик, зелізниць і ін. на спільну власність народу.
Нормальний — звичайний, правильний.
Оратор — промовець; бесідник.
Організація — обеднання людий для спільної діяльности.
Організатор — громадський діяч, що обєднує людий для спільної праці.
Організм — тіло.
Орган — частина організму, знаряд до роботи, до виконання якогось діла.
Парламент — виборна рада, що встановляє закони для держави.
Партія — сторонництво; обєднання для осягнення намічених цілий людий однакових громадських поглядів.
Пасивний — нечинний; байдужний.
Політик — діяч, котрий займається громадськими і державними справами.
Політика — діяльність в громадських і державних справах.
Президія — виборні керманичі зборів, товариств, спілок і т. п.
Провокація — підступність; підступна, злобна і шкідлива намова.
Прогрес — поступ; розвиток.
Пролетар — людина, що не має ніякої власности і живе тільки з власної праці.
Професія — звання; спосіб заробковання.
Реакція — назадництво; вспятництво; поворот назад.
Революція — поваленнє громадського або державного ладу, переведеного народом мимо волі державних керманичів.
Режім — лад; порядок.
Републіка — державний лад, в котрому народ передає найвисшу владу одній людині або кільком людям на означений час.
Реформа — зміна або перестрій в громадському чи державному життю, переведені пляново і доцільно.
Соціялізм — такий громадський лад, де не має бути приватної (особової) власности, а все має бути спільне.
Статистика — наука, що числами (цифрами) виказує усі сторони життя держави або громади, як нпр. статистика (показчик цифрами) людности, смертности, врожаїв, пожарів, шкід і т. п.
Суверенність — верховне право народу й окремої людини порядкувати собою.
Суверенний народ, — що має те верховне право і може ним наділити покликану на те особу (цісаря, короля, князя, президента републики) або окрему інституцію (парлямент, тощо). Особа, що їй народ передав найвище право, називається сувереном.
Толеранція — терпимість; потурання.
Універсал — розпорядження до всього населення про якусь важну постанову державної управи. Універсали видавали в старовину на Україні гетьмани, а кілька літ тому Центральна Рада в Києві.
Федерація — такий державний лад, при котрому кождий народ або країна має суверенну автономію, а тільки деякі справи (як нпр. заграничнa політика, монета, тощо) є спільні для всіх народів чи країн, що становлять федерацію (спілку).
Фонд — гроші, або майно, що належить якійнебудь громаді людий, державі або товариству для певної мети.
Юридичний — правовий; законний.
Юрист — правник (адвокат, суддя).

(К. Пр.)

В СПРАВІ ОГОЛОШЕНЬ І ФОТОГРАФІЙ ЧЛЕНІВ ВІДДІЛІВ ДО КАЛЕНДАРЯ У. Н. СОЮЗА НА РІК 1924

Календар У. Н. Союза, який розходиться у многих тисячах примірників, є найліпшим середником до оголошувань поміж Американськими Українцями. Хто має який бизнес, а залежить йому на тім, аби про нього знало як найбільше людий, повинен дати своє оголошенне до календаря У. Н. Союза. Ціни є вельми приступні, зваживши, що наклад буде виносити 20,000 примірників. Ціла сторона 34 кв. цалів, коштує $30.00; половина $15.00; чверть $10.00; осьма часть $5.00; перша і послідна сторона в части оголошень та середна на окладинці по $35.00; місце на послідній стороні окладинки $50. Хто хотівби в своїм оголошенню помістити також і фотографію, чи то свою чи свого бизнесу, мусить прислати з неї готову до друку клішу; коли ні, то поносить кошт виготовлення такої кліші з фотографії то значить, що його оголошенне буде о стільки дорозше коштувати, скільки виносить кошт виготовлення з фотографії друкарської кліші.

Текст оголошень мусить находитися в редакції по день 15. серпня б. р. Гроші за оголошення належить посилати рівночасно. Оголошення на кредит безуслівно не будуть друкуватися.

Фотографії братств і товариств. Відділи У. Н. Союза, а також кружки співацькі, театральні і т. п., котрі хотілиб аби їх фотографії були поміщені в календари на 1924 рік, зволять їх прислати на адресу „Свободи“ найдальше по день 15 серпня б. р. Рівночасно проситься прислати з фотографією чек або моні-ордер виписаний на імя „Свободи“, на суму $8.00. Сі гроші ужиється на покриттє коштів виготовлення з фотографії друкарської кліші. Місце в календари безплатно.

Всі фотографії мусять бути добре опаковані.

Всі письма належить адресувати:

"SVOBODA"
83 Grand St., Jersey City, N. J.

BOUND BROOK, N. J.

Отсим повідомляється, що мітинг в справі будови школи і церкви відбудеться сеї суботи, 11. серпня о годині 6. вечер, в гали під ч. 42 Норт стріт. Мітинг скликується на се, щоби обговорити справу фонду на сю будову. Комітет запрошує усіх вірних прибути на сей мітинг на висше означений час. 84-87

ЗА КОМІТЕТ:
Ів. Притула, пр.; Петро Шило, секр.,
Павло Левкович, кас.